

# ศึกษาการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย ของครูในจังหวัดสงขลา

## A Study of Performance by Teachers in Songkhla Province as Leaders of the Conservation and Development of Local Wisdom and Thai Culture

ประดัก พงศ์นุรักษ์ (Pradab Pongnurak)\*  
ดร.อาคม วัดไธสง (Dr.Arkorn Vattthaisong)\*\*  
ดร.จรัส อติวิทยากรณ์ (Dr.Jaras Atiwithayaporn)\*\*\*

### คำสำคัญ

1. การอนุรักษ์ 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. วัฒนธรรม

### คำนำ

สังคมไทยทั้งชุมชนเมืองและชนบทในปัจจุบันมีความวิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากกระแสโลกที่สามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว กระแสการบริโภควัตถุนิยมที่สูงในสังคมทุนนิยมที่ต่างมุ่งเน้นการพัฒนาทางวัตถุเป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมด้านต่างๆ ที่สำคัญ คือ ปัญหาความยากจน ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม และปัญหาการทำลายทางวัฒนธรรม กำลังเกิดความวิกฤตทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ทำให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (พิกุล สีหาพงษ์, 2546 : 25) ดังนั้นควรแก้ปัญหาดังกล่าว

\*มหาวิทยาลัย หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

\*\*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยทักษิณ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์)

\*\*\*อาจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์)

โดยมุ่งทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ครอบครัวควรรับผิดชอบการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้เด็ก (ทิพย์วรรณ แจ่มไพบูลย์, 2546 : 53)

การที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนนั้น มีแนวทางที่สำคัญ คือ การให้ได้รับการศึกษา (ปรีชา สุนทรามาล และคนอื่นๆ, 2545 : 2) มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย สามารถเอื้อให้ผู้เรียน ได้ศึกษาหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง (ทัศนาศ แสงศักดิ์, 2545 : 27) ทั้งรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบ แต่ก็ยังไม่สามารถสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนได้เท่าที่ควร (ดารี บุญชู, 2545 : 34) จากการที่คนไทยถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ประกอบกับการที่ระบบข่าวสารและการติดต่อเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดความขัดแย้ง และสับสนในเรื่องของความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จนทำให้ระเบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกละเลย คุณค่าของภูมิปัญญาไทยและลักษณะความเป็นไทย ถูกกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่รุกรานครอบงำจนวัฒนธรรมไทยถูกลดคุณค่า และมีสภาพอ่อนแอลง ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยถูกละเลย ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจึงตกอยู่ในสภาพขาดรากฐานของวัฒนธรรมและการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการขาดแคลนบุคลากรทางศิลปะและวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันผู้ทรงภูมิปัญญาไทยไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมให้อยู่อย่างสมเกียรติและสมศักดิ์ศรี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 28)

จังหวัดสงขลานั้นนับได้ว่าเป็นจังหวัดใหญ่จังหวัดหนึ่ง มีความหลากหลายและแตกต่างกันระหว่างสังคมเมืองและชนบท สังคมเมืองมีการเจริญเติบโตทางวัตถุสูง ประชาชนดำรงชีวิตในลักษณะแข่งขัน รักษาผลประโยชน์ของตนเพื่อการดำรงอยู่ ในขณะที่สังคมชนบทมีลักษณะเรียบง่าย เนื่องจากมีวัฒนธรรมเป็นโซ่ข้อกลางเชื่อมโยงให้ทุกคนมีทัศนคติ จริยธรรม ค่านิยม และความผูกพันต่อชุมชนร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาตนเอง และชุมชน นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของชนบทไทยมาแต่อดีตกาล แต่ปัจจุบันสภาพชีวิตของชนบทเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกที่รวดเร็วจนการศึกษาของไทยตามไม่ทัน ตามที่กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น และคงจะเป็นเช่นนี้อยู่ต่อไปหากไม่ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินทร์ (2543 : 16) ได้ให้แนวคิดว่า การนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศจึงเป็นทางเลือกของการพัฒนา ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) หันกลับมาให้ความสำคัญต่อคุณค่าภูมิปัญญาไทยมากขึ้น รัฐตระหนักว่าวัฒนธรรมมีระบบคุณค่า ระบบภูมิปัญญา และระบบอุดมการณ์ที่จะสร้างความเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยได้เล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยเพราะถือว่าครูเป็นแบบอย่างที่ดีหรือไม่ดีแก่ศิษย์ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ จึงสนใจศึกษาการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา

2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย  
ของครูในจังหวัดสงขลา จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการสอน และสถานที่ตั้งของสถานศึกษา

3. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น  
และวัฒนธรรมไทย ของครูในจังหวัดสงขลา

## ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการ ในการนำข้อมูล  
ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางในการวางแผนจัดทำโครงการส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลงาน  
วัฒนธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานวัฒนธรรม และเป็น  
แนวทางสำหรับหน่วยงานทางการศึกษา สามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์รูปแบบการกำกับ ดูแล การปฏิบัติ  
ตน การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของสังคม  
ที่คาดหวังต่อครูและผู้นำทางการศึกษาต่อไป

## วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ครั้งนี้ ศึกษาจากครูในจังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2546 จำนวน 363 คน โดยสุ่มจาก  
ประชากร จำนวน 6,500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ  
จำนวน 36 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบน  
มาตรฐาน ใช้ในการทดสอบที (t-test) และการทดสอบเอฟ (F-test) ในการทดสอบสมมุติฐาน

## ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ครูในจังหวัดสงขลา มีการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย  
โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิศมัย ภูริคัมภีร์ (2538 : 110)  
ที่ได้ศึกษาบทบาทของครูภาษาไทยที่มีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม  
สามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า ความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทยที่มีต่อการอนุรักษ์  
และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับวิทยา  
ทรงคำ (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาส่งเสริม วัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ  
จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรม ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรม ด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรม และ  
ด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตนเป็นผู้นำ  
ในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลาอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจนัก  
เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของครูที่จะต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ข้อ 9 ที่สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา  
(2544 : 19-20) ระบุว่า ครูต้องเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ได้แก่ การรวบรวม  
การเลือกสรรภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนครูจะต้องเป็น  
ผู้นำในการวางแผนการอนุรักษ์ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริม เผยแพร่  
และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะว่าครู  
ไม่ได้รับการสนับสนุนและไม่ได้รับการนิเทศจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นนโยบายของหน่วยงานบังคับบัญชา

ระดับเหนือกว่าโรงเรียนไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรและไม่แน่ใจกับการจัดการศึกษาดังกล่าว ทั้งที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรเปิดโอกาสให้โรงเรียนดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาได้ การที่ไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่อยู่ระดับเหนือกว่าโรงเรียน จึงทำให้ครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองนโยบายเท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 82) จึงไม่มีเวลาทุ่มเทงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับนิตยา บุตรศรี (2542 : 113) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ประสบปัญหาในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ เพราะไม่เคยได้รับการประชุมอบรม สัมมนา นอกจากนี้ วิจิตร ไชยศิลป์ (2536 : 66) ได้ระบุว่าโรงเรียนขาดแหล่งที่ใช้ในการค้นคว้าทางวิชาการ ขาดผู้นำทาง ขาดเอกสารในการค้นคว้า และครูผู้สอนไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับอังกุล สมคะเนย์ (2535 : 230) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตร จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยได้อย่างเต็มที่ จากบริบทดังกล่าวนี้จะเป็นสาเหตุที่ทำให้การปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง

จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากผู้บริหารระดับสูงขึ้นไปได้เล็งเห็นความสำคัญและตระหนักต่อการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและครูผู้สอนได้รับการอบรม สัมมนา และพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ และพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรตำแหน่ง ประสบการณ์ในการสอน และสถานที่ตั้งของสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูในจังหวัดสงขลา ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งไม่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าครูในจังหวัดสงขลาปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกันอยู่ในวัฒนธรรม ค่านิยมเดียวกัน จึงทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับกิตติพงศ์ พงศ์เลิศฤทธิ์ (2532 : 137) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ข้าราชการเมื่อปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างเดียวกัน อยู่ภายใต้บรรยากาศในการทำงานและเพื่อนร่วมงานเดียวกันประเภทเดียวกัน แตกต่างกันที่ภาระหน้าที่เท่านั้น แต่ทั้งสองตำแหน่งมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาเหมือนกัน

2.2 ครูในจังหวัดสงขลาที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย โดยภาพรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ในการสอนมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูมีการสั่งสมความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และเทคนิคการสอน และการปฏิบัติฝึกฝน แล้วนำประสบการณ์ในการสอนนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ดำรง มุสรัตน์ (2542 : 30) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนของครูจะมีประสิทธิภาพ นอกจากจะขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของครูและความพร้อมของสถานศึกษาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของครูด้วย

ดังนั้น จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากผู้บริหารระดับเหนือขึ้นไปได้เล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย โดยจัดให้มีการอบรมความรู้ทางด้านวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดให้มีการประชุมสัมมนาหรืออภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ผู้บริหารหรือครู

2.3 ครูในจังหวัดสงขลาที่ปฏิบัติงานในสถานที่ที่มีที่ตั้งต่างกันมีการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าสถานที่ตั้งของสถานศึกษามีผลต่อการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดใหญ่จังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความแตกต่างกันสูงระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท สังคมเมืองมีการเจริญเติบโตทางวัตถุสูง ประชาชนมีการดำเนินชีวิตในลักษณะการแข่งขันรักษาผลประโยชน์ของตนเพื่อการดำรงชีพอยู่ ในขณะที่สังคมชนบทมีลักษณะเรียบง่าย เนื่องจากมีวัฒนธรรมเป็นโซ่ เชื่อมโยงให้ทุกคนมีทัศนคติ จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม และความผูกพันต่อชุมชนร่วมกัน จึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาตนและชุมชนของตนเอง

3. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา ควรขอความร่วมมือจากภูมิปัญญามาถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียน ผู้บริหาร และครูควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ปกครองควรปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ลูกๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยที่เป็นระบบ สะดวกที่จะนำมาใช้ ควรอนุรักษ์มรดกไทย โดยให้เด็กปฏิบัติจนเป็นนิสัย หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้ความสนใจและมีส่วนร่วมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยให้มาก โรงเรียนควรนำภูมิปัญญาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าความสำคัญ และประโยชน์ของภูมิปัญญา หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อความสะดวกแก่การนำมาใช้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ควรมีการอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้าใจวิธีการสอน ควรมีการอบรมครูให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนนักเรียน และภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนทรัพยากรและวัสดุที่ใช้ในการพัฒนาให้เพียงพอและต่อเนื่อง

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูได้มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการฝึกอบรมโดยตรงจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจะได้มีประสบการณ์ตรงและสามารถเผยแพร่ประสบการณ์หรือความรู้ในด้านการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยได้ดียิ่งขึ้น

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาควรขอความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าความสำคัญ และประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรมีค่าตอบแทนให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เสียสละเวลาในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

### 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยของครูในจังหวัดสงขลา

2.2 ควรศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย

## เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- กิตติพงศ์ พงศ์เลิศฤทธิ์. (2532). ความพึงพอใจของพนักงานสหกรณ์ ในสหกรณ์เขต 9. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.  
ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ดำรง มุรธาตัน. (2542). ความต้องการนิเทศการสอนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา  
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดารี บุญชู. (2545). “ภารกิจสถานศึกษายุคใหม่สิ่งท้าทายบทบาทผู้บริหารและครู,” วารสารวิชาการ.  
5(4) : 3 ; เมษายน 2545.
- ทัศนาศา แสงศักดิ์. (2545). “การจัดการศึกษาโดยครอบครัว,” วารสารวิชาการ. 5(5) : 27 ; พฤษภาคม 2545.
- นิตยา บุตรศรี. (2542). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบ  
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี.  
วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประดับ พงศ์นุรักษ์. (2547). ศึกษาการปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น  
และวัฒนธรรมไทย ของครูในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปรีชา สุคนธมล และคนอื่นๆ. (2545). “พัฒนาคนด้วยการศึกษา,” วารสารวิชาการ.  
5(3) : 2 ; มีนาคม 2545.
- พิกุล สีหาพงษ์. (2546). “วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดี และความ  
ของผู้เรียน,” วารสารวิชาการ. 6(4) : 25 ; มิถุนายน 2546.
- พิศมัย ภูริคำภีร์. (2538). การศึกษาด้านภาษาของครูภาษาไทยที่มีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย  
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.  
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิพย์วรรณ แจ่มไพบุลย์. (2546). “มหันตภัยใกล้ตัว,” วารสารวิชาการ. 6(4) : 55 ; เมษายน 2546.
- วิทยา ทรงคำ. (2539). แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่.  
ปริญญาโท เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจิตร ไชยศิลป์. (2536). การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา  
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ  
ประถมศึกษาจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย เกียรติมาคินทร์. (2543). “ภูมิปัญญาไทย พัฒนาไทย,” วารสารวัฒนธรรมไทย. 37(6) : 26 ;  
สิงหาคม-กันยายน 2543.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2540). แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539.  
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2549) (ฉบับปรับปรุง).  
กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อังกุล สมคะเน. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน  
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์. ค.บ. กรุงเทพฯ :  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.